

Izvanredna stanja, potezi politike i ulazak u EU

Nedavna rasprava u Saboru o upravi i zakonu o zaštiti i spasavanju pokazala je da političari ne razumiju o čemu je riječ. Misle kako će premještanjem pojedinih operativnih dijelova sustava (koji treba tek ponovno uspostaviti) iz nekoliko ministarstava pod Vladu nešto djelotvorno napraviti, a to je samo prelijevanje iz šupljeg u prazno. Misle da će promjenom telefonskoga broja od 985 na 112, kažu, zbog EU-a, riješiti sve probleme.

Sustav obrane, zaštite i spasavanja stanovnika, dobara i okoliša, primarno je sigurnosno pitanje svake države, pa bi tako trebalo biti i u Hrvatskoj. O tome da ga treba ponovno izgraditi upozoravali smo političare razina od ministara do predsjednika Republike. Umjesto da pomognu uspostavu sustava, bave se tzv. tajnim službama kojima je, čini se jedina svrha prikupljanje podataka za stvaranje afera. Ima u Hrvatskoj mnogo težih kršenja elementarnih ljudskih prava, nego ono oko kojeg se prividno spore.

Metodologiju za uspostavu sustava (SAD - NATO) donio sam još 1991. iz Washingtona i sustav smo izgradili do kraja 1993. pri MORH-u, da bi zatim sve bilo razoreno početkom 1994., a takvo je stanje i danas.

Usred rata UNPROFOR je tražio zaštitu našeg sustava za svoje osoblje u Zagrebu, što je bila prvorazredna činjenica za objašnjenje svijetu onoga što se u nas događalo. O tome sam, kao posljednji ratni zapovjednik sustava obrane, zaštite i spasavanja RH do njegova razaranja usred rata, mogao npr. još 1994. javno govoriti u SAD-u, ali tek 2003. u Hrvatskoj.

Mnoge su opasne pojave (prirodne ili one koje izaziva čovjek) koje mogu ugroziti stanovnike, dobra i okoliš. U svijetu je broj takvih pojava, i to onih najtežih, u stalnom porastu. Godine 2003. bilo je u svijetu gotovo 400 katastrofa (nisu uključeni ratovi). Broj je u godini izgubljenih ljudskih života od 10 do 300 tisuća. Najveći broj života odnijele su

ekstremne prirodne pojave, kao što su oluje i poplave (Bangladeš 1970. - 300 tisuća poginulih), potresi (Kina 1976. - 250 tisuća poginulih), tropski cikloni i tajfuni, erupcije vulkana, a katkad i one izazvane djelovanjem tehnologije (Bhopal - Indija - 5 000 poginulih). Materijalne štete izazvane tim pojavama poznate su u zemljama koje imaju razvijeno osiguranje. Najveća osigurana šteta među 40 najvećih od 1970. bila je u terorističkom napadu na Svjetski trgovački centar, Pentagon i ostalo - 2001. u iznosu od 21 milijardu USD (i 3 025 poginulih), a slijede uragan Andrew - 1992. u SAD-u i na Bahamima u iznosu od 20,9 i potres 1994. u Northridgu, u SAD-u u iznosu od 17,3 USD.

U Hrvatskoj, nasreću, dosad nije bilo takvih katastrofalnih pojava, ali je bio rat. U agresiji na Hrvatsku više od 14 tisuća ljudi je ubijeno i oko 30 tisuća ranjeno. Izravne štete uzrokovane ratom procjenjuju se na više od 30 milijardi USD. Krize ili izvanredna stanja u Hrvatskoj (bez rata) izazivaju štete, u prosječnom iznosu (1980.-2002.) od

oko 240 milijuna USD ili oko 1,5 milijardi kuna godišnje. Najveće su štete od suše - 39%, slijede oluje, tuče, snijeg i mraz - 31,2%, potresi - 12,4%, zatim poplave 7,9% i požari 7,3% koji su zanimljivi masmedijima. Izvanredna stanja izazvana čovjekovim djelovanjem jesu: nekontrolirana oslobađanja opasnih tvari, požari i eksplozije, radioaktivnost ili nesreće u nuklearnim elektranama, prekidi opskrbe (voda, hrana, energija..), unutrašnje smetnje (terorizam i nemiri), i lomovi brana ili naspiza, a štete su znatno manje od onih izazvanih prirodom. Zbog osiromašnja i nezadovoljstva stanovništva neke vrste kriza (unutrašnje smetnje - terorizam i nemiri) mogle bi u budućnosti biti učestalije.

Brojne su operativne organizacije koje trebaju imati jednoznačno određene obveze i prava u djelotvornom sustavu obrane, zaštite i spasavanja u slučaju izvanrednih stanja ili kriza: zdravstvo, vatrogastvo, vojska i policija, vodoprivreda, energetika, šumsko gospodarstvo i druga javna poduzeća i usluge, prometne organizacije, industrija, organizacije uprave, hidrometeorološka i seizmološka služba, javno informiranje, humanitarne udruge, školstvo, i druge. Bit problema u Hrvatskoj jest nužnost povezivanja tih operativnih organizacija u cjelovit i djelotvoran sustav, što je svuda u svijetu osnovni zadatak profesionalne državne uprave za izvanredna stanja. Poslovi takve uprave jesu i procjene ugroženosti; uspostava zakonodavstva koje regulira djelatnost; koordiniranje i upućivanje različitih republičkih resora na izradbu akata koji određuju odgovornosti, obveze i postupanje u pojedinim vrstama kriza; davanje stručne osnove za organiziranje i djelovanje županijskih profesionalnih organizacija te za uspostavu sustava komuniciranja u krizama; briga o resursima za djelovanje (kadar, oprema, školovanje, pogoni), izradba, pregledavanje i odobravanje planova pripravnosti i djelovanja za slučaj kriza te drugo.





Spomenuta bi uprava postigla dobre rezultate s 30-40 zaposlenih iskusnih stručnjaka za različite krize, a troškovi njezina rada u godini dana bili bi manji nego jednodnevne štete od mirnodopskih kriza u Hrvatskoj. Uz to, u županijama je potrebno oko 150 - 200 ljudi ili ukupno 200-250 ljudi u cijeloj upravi za obranu, zaštitu i spasavanje RH, što je pokazalo iskustvo iz Domovinskog rata. To je velika razlika prema broju od gotovo 3 000 iz MUP-a, MORH-a i HMZ-a (hitne medicinske pomoći) većinom nekompetentnih osoba za posao koji treba obavljati takva uprava, što u ustroju tzv. uprave zaštite i spasavanja žele formirati oni koji ne razumiju što je to sustav. Taj broj čini oko 100 vatrogasaca (što je s mnogo većim brojem ostalih?) i 200 većinom skladištara tzv. civilne zaštite iz MUP-a, više od 500 većinom telefonista iz MORH-a i više od 2 000 osoba iz hitne medicinske pomoći.

Štete izazvane elementarnim nepogodama u Hrvatskoj - 1,5 milijardi kuna/god - manje su nego što će biti trošak iz proračuna - 2,64 milijarde kuna/god - za članstvo Hrvatske u EU 2007., ako je prime. Ugovor o jadranskom plinu izazvao je štetu od oko 12 milijardi kuna (oko 2 milijarde USD). Toliko iznose i štete izazvane prodajom četvrtine INA-e ili ugovorom o NE

Krško. Ako se brojke - sve je usporede te ja -

Ne treba zaboraviti da se treba pripremiti i za slučaj rata ako politika iz prethodnog nije dovoljno naučila i ponavlja



Tablica 2. Učinci učlanjenja u Europsku uniju na proračun opće države u 2007.

	mil. kn	postotak BDP-a
PRIHODNA STRANA PRORAČUNA		
1. Transferi koji nisu vezani za projekte		
1.1. Dohodovne potpore		
jaz likvidnosti	-590	-0,24
učinak supstitucije	371	0,15
1.2. Tržišne potpore		
jaz likvidnosti	-205	-0,08
učinak supstitucije	205	0,08
1.3. Unutarne politike		
prihodi	354	0,14
2. Transferi vezani za projekte		
2.1. Strukturni fondovi		
prihodi	779	0,31
sufinanciranje	-261	-0,10
2.2. Kohezijski fond		
prihodi	31	0,01
sufinanciranje	-5,4	-0,002
2.3. Ruralni razvoj		
učinak supstitucije	71	0,03
sufinanciranje	-110	-0,04
3. Ostali transferi		
3.1. Pretpristupna pomoć	478	0,19
3.2. Posebni aranžmani	558	0,22
3.3. Proračunska kompenzacija	0	
UKUPNI PRIHODI	1 676	0,67
RASHODNA STRANA PRORAČUNA		
1. Uplate u proračun unije i EIB-a		
1.1. Uplate u proračun EU-a		
carine	-534	-0,21
PDV	-338	-0,14
BND	-1 900	-0,76
korekcija za UK	-177	-0,07
1.2. EIB	-75	-0,03
UKUPNE UPLATE	-3 024	-1,21
2. Izdaci za prilagodbe		
2.1. Usklađivanje carinske tarife	-996	0,40
2.2. Okoliš	-300	-0,12
Ukupni izdaci za prilagodbe	-1 296	-0,52
UKUPNI RASHODI	-4 320	-1,74
NETO GUBITAK ZA PRORAČUN	-2 644	-1,06

Izvor: Autorov izračun

Izvor: Fiskalni aspekti pridruživanja: možemo li u Europsku uniju s proračunskim deficitom? Judita Cuculić (MMF), Michael Faulend i Vedran Šošić (HNB), PRIDRUŽIVANJE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI, Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb 2004., str. 61

iste pogreške, a nedavne provokacije u Vukovaru i Zagrebu, kao i rezultat izbora u Srbiji, pokazuju da možda nije. Važno je to i zbog skorašnjeg nauka politike o Družbi - Adrija da se makar nešto organizira za slučaj havarije tankera. Samo troškovi čišćenja okoliša zbog takvoga potencijalnog događaja

ja mogu premašivati nekoliko milijardi USD. Stoga u Hrvatskoj treba ponovno izgraditi djelotvoran sustav obrane, zaštite i spasavanja stanovnika, dobara i okoliša kao što smo izgradili za Domovinskog rata ili još bolji.

Dr. Branimir Molak